

SLOVENSKA PERIODIKA O STAROSTI

REVIJA OUTSIDER

Št. 21, pomlad 2020, letnik 6: SOŽITJE

Outsider je revija, ki pokriva področja arhitekture in kulture bivanja. Izhaja od leta 2015, letno izidejo štiri številke. Poleg rednih tematik za vsako številko izberejo posebno temo in v spomladanski številki je bila to medgeneracijsko sodelovanje in sožitje, ki so jo obravnavali z različnih vidikov v okviru rednih rubrik. V nadaljevanju povzemamo prispevke in nekaj zanimivih misli ali odlomkov nekaterih sodelujočih avtorjev.

V uvodnem poglavju so se avtorji lotili različnih vidikov sodelovanja med generacijami.

Novinarka Mojca Pišek pravi, da je najboljši način, kako se naučiti nove veščine ta, da poiščemo upokojenega strokovnjaka in ga ponižno prosimo za nasvet. *»Najstarejši strokovnjaki so najbolj izkušeni. Za razliko od mladih ne bodo ljubosumni in iz tekmovalne previdnosti ne bodo zadržali zase pomembnih napotkov. Starejši imajo naravno nagnjenje k deljenju svojega znanja in modrosti«*; avtorica citira dobrega prijatelja. Nadalje razmišlja, česa se je od svojih mentorjev naučila in jim je za vsak koristen napotek še vedno hvaležna.

Zgodovinar Igor Grdina je za izhodišče razmišljanja o medgeneracijskem sožitju vzel črtico Janka Kersnika o Mačkovih očeti: Stari Maček je živel s sinom na kmetiji, ko pa je že zelo ostarel, je kmetijo zapustil sinu. Ko je sin zagospodoval, se staremu Mačku ni več dobro godilo, prepirali so

se, sin ga je celo pretepal in stari oče je razočaran zapustil svoj dom, sprejeli so ga sosedji. A tudi sinu se je na stara leta zgodilo enako kot očetu. Ideja te črtice je, da boj za lastnino uniči prijateljske družinske odnose. Iz te črtice je tudi pregovor: *Ti očeta do praga, sin tebe čez prag.*

Publicistka Alenka Puhar zanimivo opisuje, kako je vključena v medgeneracijsko sodelovanje in kaj ona lahko prispeva ter kaj želi v povračilo. Opisuje svojo vlogo babice, ki pomaga pri varstvu vnukov in ki jo zaradi hčerine mednarodne humanitarne kariere vodi od Bizovika do Bejruta in Bruslja. V zameno pa od mlajše generacije pričakuje predvsem tehnično pomoč, saj se več ne znajde *»v tej siloviti dirki, ki od danes na jutri spreminja računalnike, telefone, televizorje«*.

Dopisnik iz Londona Tadej Zupančič poroča o razlikah med generacijami v Združenem kraljestvu. Pri glasovanju za brexit je bilo med zagovorniki izstopa večina starejših od 65 let, starejši so na zadnjih volitvah v večini glasovali za konservativno stranko. Zanimiva je informacija o razporeditvi socialne dividende, to je razlika med plačanimi davki in drugimi dajatvami ter socialnimi transferji, do katerih so državljani upravičeni. Po raziskavah ekonomistov bo mlada generacija deležna občutno skromnejše socialne dividende, najvišjo pa bodo prejeli baby boomerji, rojeni sredi 20. stoletja. V zadnjem desetletju so se *»medgeneracijske krivice«* še poglobile. Od mlajše generacije se pričakuje, da bodo plačali več in dobili manj. Poroča pa tudi

o pozitivnih pobudah: vedno več je oblik medgeneracijskega sobivanja, druženja otrok in starejših v domovih za starejše, odpiranja univerz za vse generacije itd.

Drugo poglavje se imenuje »zrela arhitektura« in prinaša prispevke o bivalnih vidikih medgeneracijskega sodelovanja.

V uvodnem članku urednika tega poglavja Ajda Bračič in Miloš Kosec podata nekaj uvodnih razmišljanj. Tudi arhitekti lahko prispevajo alternativo današnjemu stanju, ko so oblike bivanja, ki jih načrtujejo, namenjene predvsem dobro situirani aktivni populaciji srednjih let, s tem pa izpadejo mladi, stari in vsi na družbenem robu. »Če želimo resnično solidarno družbo, ki bi omogočila izpolnjeno življenje vsem svojim članom, pa ne potrebujemo samo nove alternative, ampak moramo tej alternativi omogočiti, da postane novi mainstream.« ... »V dobi negotovosti, v kateri živimo, je edina trajnost lahko samo solidarnost, ki ustvarja zanesljivo in kakovostno življenjsko okolje za prav vse.«

Mlada arhitektka Ana Belčič se v doktorski nalogi posveča modelom arhitekture za dolgoživo družbo, predvsem pa novim, neinstitucionalnim tipologijam bivanja starejših: bivanje s podporo, skupno bivanje z oskrbo, gospodinjске skupnosti ipd. Pregledno, s fotografijami, tlorisi in kratkim opisom predstavi različne dobro delujoče – za naše razmere še alternativne – oblike bivanja starejših v tujini: sostanovalsko skupnost starejših na Danskem, vas za ljudi z demenco in kompleks za LGBTQ skupnost na Nizozemskem, skupnostni kompleks za sobivanje starejših ter inovativno zasnovan dom za starejše na Portugalskem. Zanimiv je tudi primer »hiše generacij« v Avstriji, kjer so v isti kompleks umestili vrtec, mladinski

center, zdravstveno ordinacijo, celo nadstropje pa je namenjeno sobivanju še samostojnih starejših, ki deluje kot zunanja enota bližnjega doma za starejše. Vsem predstavljenim primerom je skupni poudarek na skupnostnih vidikih bivanja, a upoštevajoč zasebnost vsakega posameznika.

Alenka Ogrin v članku »Večina starejših v Sloveniji živi pod lastno streho: je to dobra ali slaba novica?« raziskuje vpliv lastništva nepremičnin na različne vidike kvalitete bivanja starejših v Sloveniji. Nakaže nekaj možnih rešitev, med drugim tudi skupnostne oblike bivanja starejših in medgeneracijsko bivanje ter prikaže nekaj dobro delujočih primerov iz tujine.

Arhitekt Rok Grdiša je diplomiral iz sodobnih oblik bivanja starejših. V intervjuju predstavi široko paleto sodobnih možnosti bivanja starejših, od domov četrte generacije do skupnostnih oblik, gospodinjских skupin starejših. Skupaj z ZDUS je zasnoval brošuro »Majhni posegi za velike učinke« s praktičnimi napotki kako z minimalnimi posegi prilagoditi stanovanje za varno staranje v domačem okolju. Poudari, da starejši želijo ostati v znanem socialnem okolju in da bi bilo potrebno novogradnje graditi po principu univerzalne gradnje, prilagojeno in primerno za vsa življenjska obdobja.

Miloš Kosec v članku »Penzija iz brun in kamna« predstavi koncept preužitkarske hiše. Prenos kmetijskega posestva na mlajšo generacijo je bil od nekdaj velik izziv za medgeneracijsko sožitje. Kmetijo je največkrat prevzel najstarejši sin in tam zagospodaril, ostali sorojenci pa so šli za deklet in hlapce drugam. Stari gospodar se je umaknil v preužitkarsko hišo, v kateri je živel do smrti. Ob predaji lastnine so

podpisali pogodbo, s katero so se mladi zavezali, da bodo do smrti skrbeli za preživetje starejših s hrano in obleko ter da jih ne bodo pregnali s kmetije. To zagotovilo je bil pogoj starejše generacije, da je prepustila kmetijo v roke naslednikom še pred svojo smrtjo. Prežitkarsko hišo lahko štejem za zanimiv primer medgeneracijskega sožitja in dolgoročnega reševanja vprašanj o bivanju starejših.

Ob koncu poglavja so različnim sogovornikom postavili vprašanja o arhitekturi, kulturi bivanja in medgeneracijskemu povezovanju.

Simon Zajc, tedanji minister za okolje in prostor, je navedel nekaj ukrepov iz novega stanovanjskega zakona, ki sistemsko rešujejo problem dostopnosti stanovanj za šibke člene družbe. Izpostavi javno najemniško službo, ki bo spodbudila stanovanjsko mobilnost tudi med starejšimi in znižanje števila potrebnih soglasij za odpravo arhitekturnih ovir v večstanovanjskih objektih, za katere je potrebno gradbeno dovoljenje. S tem bodo olajšali vgradnjo dvigal v večnadstropne bloke in funkcionalne prilagoditve stanovanj za starejše in gibalno ovirane.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti v odgovoru

poudari, da so ustrezne bivalne razmere pomembne za kakovost bivanja starejših in da je potrebno nove oblike bivanja prilagajati potrebam in željam. Omenijo, da so vse pogostejši predlogi za sobivanje, kjer starejši živijo v skupnih hišah ali stanovanjih. Te nove oblike bodo vključili tudi v strateške dokumente, npr. v Resolucijo o nacionalnem programu socialnega varstva 2021 – 2027, ki so že v pripravi.

Arhitekt in profesor Robert Potokar omeni letošnjo nalogo študentov magistrskega študija pod skupnim naslovom »medgeneracijsko bivanje«. V okviru naloge bodo predvideli manjšo mestno sosesko, kjer bo omogočena interakcija med starostnimi skupinami in v katero bodo umeščeni mešani programi za vse generacije. Nalogo morajo študenti rešiti tako na konceptualni kot na urbanistični in arhitekturni ravni.

Jorg Leesers, nemški arhitekt pa je na vprašanje »Kako lahko arhitektura pripomore h gradnji bolj vključujoče družbe?« odgovoril: »Arhitekti glede tega, kako vključujoča je družba, ne morejo storiti ničesar. Družba je tista, ki je lahko vključujoča ali izključujoča«.

Alenka Ogrin